

Tütün endüstrisi iddialarına karşılık **VERGİLENDİRME VE FİYAT GERÇEKLERİ**

1.İddia: Tütün vergisi artışı ekonomiye zarar verir.

Vergi artışları tütün tarımında ve tütün ürünü imalatında istihdamı önemli ölçüde düşürür, ayrıca toptancılar, perakendeciler ve diğer sektörler üzerinde benzer etki yapar. Sonuçta, vergi artışının ekonominin bütünü üzerinde olumsuz etkisi olur.

Gerçek: Tütün vergilerinde artışın diğer sektörler üzerindeki etkisi olumlu olur.

Tütün tarımı ve tütün ürünü imalatı toplam iktisadi faaliyet içinde küçük bir paya sahiptirler. Birçok ülkede bu pay inişe geçmiştir.

Genel olarak tütün tarımında istihdam diğer tarımsal faaliyetlere göre düşüktür. Tütün ürünlerinin bağımlılık yapıcı niteliğinden dolayı, tütüne olan talepteki her düşüş tütün üreticilerinin tütünden başka alternatif ürünlere aşamalı olarak geçiş yapmalarını olanaklı kılar.¹

Tütün ürünü imalatı ise çok düşük miktarda istihdam yaratır. Tütün endüstrisinin imalat sürecinde otomasyon ve mekanizasyona yönelmesi nedeniyle bu istihdam daha da azalmaktadır.

Tütün vergilerinde artışın diğer sektörler üzerindeki etkisi olumlu olur, zira tütün ürünlerine harcanacak para başka mal ve hizmetlerin alımı için kullanılır.² Tüketici tercihlerindeki bu kaymanın net istihdam etkisi, diğer sektörlerdeki büyümenin istihdam etkisinin daha yüksek olması nedeniyle, genellikle olumlu olur.

2.İddia: Tütün vergisi artışı kaçakçılığı artırır.

Tütün ürünleri vergisindeki artışlar kaçakçılığı, yasadışı sigara imalatını ve bunlarla ilgili kriminal faaliyetleri artırır.

Gerçek: Birçok ülke kaçakçılık veya sahte sigara imalatı yaşamadan tütün vergilerini büyük ölçüde arttırmışlardır.

Tütün vergileri, sigara kaçakçılığının ve sigara vergisi kaçakçılığının birincil nedeni değildir. Dünya Bankası kaçakçılık düzeyinin ülkedeki yolsuzluk derecesine bağlı olarak artış gösterdiğini ortaya koymuştur. Örneğin, yüksek sigara fiyatlarına ve dünyadaki en yüksek sigara vergilerine sahip olmalarına rağmen İskandinav ülkelerinde kaçakçılık neredeyse yoktur. Buna karşın, vergilerin zaten düşük olduğu ve sigaraların çok ucuz olduğu Arnavutluk, Kamboçya ve Doğu Avrupa ülkelerinde kaçak sigaralar piyasadan kolaylıkla satın alınabilmektedir.³

Birçok ülke kaçakçılık veya sahte sigara imalatı düzeyinde hiçbir değişiklik yaşamadan tütün vergilerini büyük ölçüde arttırmışlardır. Deneyim bu yasadışı faaliyetlerin yasal yollardan (örneğin, bandrol, seri numarası, özet paketleme işaretleri, yerel dilde paket üzerinde sağlık uyarıları gibi) ve yasa uygulamasının güçlendirilmesiyle (örneğin, şirket denetimlerinin iyileştirilmesi, gelişkin izleme sistemleri ve iyi yönetim gibi) kontrol altına alınabildiğini göstermektedir.⁴ Vergi artışından elde edilen gelir bu faaliyetleri finanse edebilmektedir.

Kaçakçılığın olduğu ülkelerde bile, yüksek tütün vergilerinin sağlık ve vergi

geliri artışı kazanımları olmaktadır. Sigara kaçakçılığı olsa dahi, yüksek vergiler tüketimi azaltmakta, vergi gelirlerini arttırmaktadır.⁵

3.İddia: Tütün vergisi artışı vergi gelirinin düşmesine neden olur.

Vergi artışının neden olduğu tütün ürünleri satışlarındaki düşüş o kadar büyüktür ki, yüksek vergi oranının sağlayacağı gelir etkisini yok eder.

Gerçek: Yüksek tütün vergileri yüksek vergi geliri sağlar.

Tütün ürünlerine olan talebin fiyat elastikiyeti düşüktür. Bunun anlamı şudur: vergi artışının oranına göre talep azalmasının oranı daha düşüktür. Bu nedenle, vergi ve fiyatlar arttığında talep azalmakla birlikte, yüksek vergi oranı genel vergi gelirlerinin artmasına neden olmaktadır.

Etkin bir vergi sistemi bulunan ve sigara vergisini büyük ölçüde arttırmış olan her ülke ve yerel idare, tütün kullanımını azaltmış olmakla birlikte, vergi gelirlerinde önemli artışlar kaydetmiştir.

Güney Afrika'da özel tüketim vergisindeki % 10'luk her bir artış, tütün kullanımının azalmasına rağmen, sigara vergisi gelirlerinde yaklaşık % 6 oranında bir artış getirmektedir. 1994'ten 2001'e kadar Güney Afrika'da uygulanan vergi artışları sonucunda özel tüketim vergisi gelirleri iki katından fazla artmıştır.⁶

Tayland'da 1994 ve 2007 yılları arasında gerçekleştirilen vergi artışlarıyla sigaradan alınan özel tüketim vergisi toptan fiyat üzerinden % 60'tan % 80'e yükseltilmiştir. Bununla birlikte tüketim azaldığı halde, vergi gelirleri 1994'teki 20.002 milyon THB düzeyinden 2007'de 41.528 THB düzeyine çıkmıştır.⁷

4.İddia: Tütün vergisi artışı yoksullara zarar verir.

Tütün vergisi artışları regresiftir. Vergi yükü orantısız biçimde yoksulların üzerine biner. Yoksulların sadece birkaç keyif verici olanağı vardır. Yüksek vergiler tütünün yoksullar için satın alınabilirliğini zorlaştırarak onları bu keyiften mahrum eder.

Gerçek: Tütün vergisindeki artış, düşük gelirli insanların tütün kullanımını azaltır, böylece tütünün yoksullar üzerindeki orantısız yükünü hafifletir.

Tütün endüstrisi, reklamlarıyla saldırgan biçimde yoksulları hedefler.

Tütün ürünleri orantısız biçimde yoksul kesimler tarafından tüketilir. Neredeyse tüm ülkelerde, düşük gelir gruplarında tütün tüketim oranları daha yüksektir. Düşük gelir grubundakiler gelirlerinin daha büyük bir bölümünü tütün ürünleri için harcarlar. Endonezya'da sigara içenlerin yer aldığı hanehalkı gelirlerinin % 11.5'i tütün ürünleri için harcanırken, % 11'i balık, et, yumurta ve süt için, % 3.2'si eğitim ve % 2.3'ü sağlık için harcanmaktadır.⁸

Tütün vergisi artışı, düşük gelirli grupların tükettikleri tütünü azaltmalarına veya tamamen bırakmalarına yardımcı olabilmektedir. Bu yolla, paralarını gıda, konut, eğitim ve sağlık hizmetlerinin alımına tahsis etmeleri mümkün olabilmektedir.

Tütün ürünlerini uzun süreli kullananların yarısı tütüne bağlı hastalıklardan erken yaşta ölmektedir. Düşük gelirli kesimler yüksek gelirlilere göre tütün fiyatlarındaki artışlara daha duyarlıdır. Tütün vergisindeki artış, düşük gelirli insanların tütün kullanımını azaltır, böylece tütünün yoksullar üzerindeki

orantısız yükünü hafifletir.²

5.İddia: Tütün vergisi artışı sigara içenlerin vergiden kaçınmak için daha ucuz markalara veya farklı tütün ürünlerine yönelmelerine neden olur.

Sigara içenler ucuz markalara veya daha ucuz tütün ürünlerine geçiş yapar. Toplam tütün kullanımında bir azalma olmaz.

Gerçek: vergilerin insanların sigaraya başlamalarına engel olduğu, sigarayı bırakmalarına yardımcı olduğu ve içilen sigara miktarını azalttığı bulunmuştur.

Sigara içenlerin hepsi ucuz sigaralara veya daha ucuz tütün ürünlerine geçiş yapmaz. Dünya genelinde yapılan çok sayıda araştırma, ikame mallar bulunsa bile, artan sigara vergilerinin insanların sigaraya başlamalarına engel olduğunu, sigarayı bırakmalarına yardımcı olduğunu ve içilen sigara miktarını azalttığını teyit etmektedir.³

Maktu vergiyi tercih eden vergi sistemleri markalar arasındaki fiyat farklarını azaltır, böylece vergiler arttırıldığında tütün ürünleri arasında ikame olasılığını sınırlandırır.

6.İddia: Vergi oranları zaten çok yüksek.

Çoğu ülkenin tütün ürünlerine uyguladığı vergi oranları zaten çok yüksektir.

Gerçek: Dünyanın büyük kısmında tütün vergileri düşük, tütün ise ucuz olmaya devam etmektedir.

Birçok ülkede ulusal ekonomiler büyüdükçe ve hanehalkı gelirleri yükseldikçe, fiyatlar enflasyona ayarlanarak sabit kalmış veya artış göstermiş olsa bile, zaman içinde tütün ürünlerinin satın alınabilirliği daha kolay hale gelmiştir.⁹

Tütün vergileri, tütünün bireyler, aileler ve toplum üzerinde devasa maliyetini, tütüne bağlı hastalıkların sağlık giderlerini, erken ölümler nedeniyle üretkenlik kaybını, tütün kullanımı nedeniyle çıkan yangınların maliyetini ve tütün ekimi için ormansızlaştırmanın çevre üzerindeki etkisini karşılamaktan uzaktır. Vergilerin arttırılması ile bu maliyetler karşılanabilir, tütün kullanımını azaltmasında kullanılacak parasal kaynak yaratılabilir ve tütün kullanımının toplum üzerindeki yükü hafifletilebilir.

7.İddia: Tütün vergisi artışı sigara içenleri cezalandırır.

Tütün keyif amacıyla kullanılır. Tütün vergisi artışı sigara içenleri keyifleri için daha fazla para ödemeye zorlar.

Gerçek: Tütün vergileri sigara içenleri sigarayı bırakmaya teşvik eder, sağlıkları üzerinde olumlu etki yapar.

Tütün kullanımı öldürür. Sigara içenlerin büyük çoğunluğu, 20 yaşından önce, tütün kullanımının zararlarını farkına varamayacak kadar genç yaşlarda, tütün kullanmaya başlar ve bağımlı hale gelirler.¹⁰ Tütün kullanımının risklerini farkında olan sigara içenlerin büyük çoğunluğu, yapılan araştırmalara verdikleri yanıtlarda sigarayı bırakmak istediklerini belirtirler.¹¹ Ancak tütünün bağımlılık yapıcı özelliği bunu güçleştirmektedir. Tütün vergileri sigara içenleri sigarayı bırakmaya teşvik eder, sağlıkları üzerinde olumlu etki yapar.

8.İddia: Tütün vergisi artışı tütün kullanımını azaltmaz.

Tütün bağımlılığı çok güçlü olduğu için, fiyatların yükselmesi talebi etkilemez; bu nedenle, vergi artışının haklı bir gerekçesi yoktur.

Gerçek: Dünya genelinde reel sigara fiyatlarını % 10 oranında arttıracak bir vergi artışı olsa, bu 40 milyon içicinin sigarayı bırakmasına ve sigaraya bağlı 10 milyon ölümün önüne geçilmesine neden olacaktır.³

Çok sayıdaki araştırma ve ülkelerin deneyimi göstermektedir ki, vergi artışları sigara içenlerin sayısı ile tütüne bağlı hastalık ve ölümlerin sayılarını azaltmaktadır.¹²⁻¹⁹ Vergi artışları mevcut sigara içenlerin sigarayı bırakmalarını teşvik etmekte, sigaraya başlanmasını önlemekte ve eski kullanıcıların yeniden başlamalarını engellemektedir. Vergi artışı, aynı zamanda, sigara içmeye devam edenlerin günde içtikleri toplam sigaranın sayısının azalmasına neden olmaktadır.

9.İddia: Hükümetler tütünü vergilendirerek ve insanları tütün kullanımından caydırarak tüketicilerin tercih özgürlüklerine müdahale ediyorlar.

Hükümetlerin sorumluluğu, tütün kullanımının risklerinin yaygın olarak topluma duyurulması ile sınırlı olmalıdır.

Gerçek: Tütün bağımlılık yapıcı bir maddedir. Kullanıcılar bırakmaya kalkıştıklarında, çoktan bağımlı hale gelmişlerdir.

Yüksek gelirli ülkelerde bile, birçok tütün kullanıcısı tütünün risklerini azımsamakta veya bunların farkında olamayabilmektedir. Tütün kullanıcılarının çoğunluğu tütün kullanımının risklerini farkında olamayacak kadar genç yaşlarda tütün kullanmaya başlamaktadır. Tütüne benzeyen başka hiçbir tüketim malı yoktur. Önerildiği gibi kullanıldığında, erken ölüm riski önemli ölçüde artmaktadır. Tütün bağımlılık yapıcı bir maddedir. Kullanıcılar bırakmaya kalkıştıklarında, çoktan bağımlı hale gelmişlerdir.

Tütün endüstrisi ürünlerini pazarlamak için her yıl milyarlarca dolar para harcamaktadır.²⁰ Gençler ve tütün kullanıcıları her gün tütün hakkında yanıltıcı reklamların bombardımanına tutulmaktadır. Tütün reklamları tütün kullanımına ilişkin risk algılamasını minimize eder, tütün kullanımını cazibeli hale getirir.

Tütün kullanımı topluma ve devlete, tütüne bağlı hastalıkların sağlık giderleri ve erken ölümlerin neden olduğu üretkenlik kaybı şeklinde bir yük bindirir.²¹ Tütün ürünlerinin kullanımının, sigara içmeyenlere de bir maliyeti vardır. Bu maliyet, ikinci el tütün dumanına maruz kalma nedeniyle hastalanmak ve erken ölümdür.

Tüm bu nedenlerle hükümetlerin, çocukların tütün kullanımına başlamalarını engellemek ve tütün kullanımının toplumsal maliyetlerini azaltmak için müdahalede bulunma sorumlulukları bulunmaktadır.³

1. Giest H, Changb K, Adballah J. Tobacco growers at the crossroads: Towards a comparison of diversification and ecosystem impacts. Land Use Policy. 2009; 26:1066-79.

2. Chaloupka F, Hu T, Warner KE, Jacobs R, Yurekli A. The taxation of tobacco products. Jha P, Chaloupka F, eds. Tobacco control in developing countries. New York: Oxford University Press, Inc.; 2000.

3. Dünya Sağlık Örgütü (WHO). Building blocks for tobacco control: A handbook. Cenevre: Tobacco Free Initiative; 2004.
<http://www.who.int/tobacco/resources/publications/general/HANDBOOK%20Lowres%20with%20cover.pdf> adresinden erişilebilir.
4. Jha P, Chaloupka F. Tobacco control in developing countries. Oxford: Oxford University Press; 2002.
5. Ross H, Chaloupka FJ. Economic policies for tobacco control in developing countries. Salud Publica Mex. 2006; 48 Suppl 1:S113-20.
6. van Walbeek C. Tobacco excise taxation in South Africa. Güney Afrika: Dünya Sağlık Örgütü; 2003.
http://www.who.int/tobacco/training/success_stories/en/best_practices_south_africa_taxation.pdf adresinden erişilebilir.
7. Vathesatogkit P. Benefits that Thailand tobacco control law and program bring to the country. Tobacco and Health, WHO: 1996-2002
2008.
8. Barber S, Adioetomo SM, Ahsan A, Setyonaluri D. Tobacco economics in Indonesia. Paris: International Union against Tuberculosis and Lung Disease; 2008.
http://www.worldlungfoundation.org/downloads/Tobacco_Barber.pdf adresinden erişilebilir.
9. Blecher EH, Van Walbeek C. Cigarette affordability trends: An update and some methodological comments. Tobacco Control. 2009; 18:167-75.
10. U.S. Department of Health and Human Services (HHS). Preventing tobacco use among young people: A report of the Surgeon General. Washington, D.C.: Centers for Disease Control and Prevention, Coordinating Center for Health Promotion, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health; 1994.
http://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/sgr/sgr_1994/index.htm adresinden erişilebilir.
11. Pan American Health Organization (PAHO). Nicotine addiction and smoking cessation. Policy Brief. PAHO; 1999.
12. Chaloupka FJ. Macro-social influences: the effects of prices and tobacco-control policies on the demand for tobacco products. Nicotine Tobacco Research. 1999; 1 Suppl 1:S105-9.
13. Orzechowski, Walker ZA. Tax burden on tobacco 2006. USDA Economic Research Service: 2006.
www.ers.usda.gov/Briefing/tobacco <<http://www.ers.usda.gov/Briefing/tobacco>> adresinden erişilebilir.
14. Farelly M. State cigarette excise taxes: Implications for revenue and tax evasion. North Carolina: RTI International; 2003.
http://www.rti.org/pubs/8742_Excise_Taxes_FR_5-03.pdf adresinden erişilebilir.
15. U.S. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Country tax offices: Data highlights 2006 and underlying CDC data/estimates. Atlanta: 2006.
http://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/fact_sheets/health_effects/effects_cig_smoking/ adresinden erişilebilir.
16. Miller DP, Villa KF, Hogue SL, Sivapathasundaram D. Birth and first-year costs for mothers and infants attributable to maternal smoking. Nicotine and Tobacco Research. 2001 Şubat; 3(1):25-35.
17. Lightwood JM, Glantz SA. Short-term economic and health benefits of smoking cessation: Myocardial infarction and stroke. Circulation. 1997 August 19; 96(4):1089-96.
18. Hodgson TA. Cigarette smoking and lifetime medical expenditures. Milbank Quarterly. 1992; 70(1):81-125.
19. U.S. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). US Census. Atlanta: National Center for Health Statistics.
<http://www.cdc.gov/nchs/Default.htm> adresinden erişilebilir.
20. U.S. Federal Trade Commission (FTC). Cigarette Report for 2003. Washington DC: FTC; 2005.
<http://www.ftc.gov/reports/cigarette05/050809cigrpt.pdf> adresinden erişilebilir.
21. Townsend JL. The role of taxation in tobacco control (In Abedian I). Cape Town: Applied Fiscal Research Centre, University of Cape Town; 1998.